

ABULKÂDİR EL-MAĞRİBÎ'NİN 'ASERÂTU'L-LİSÂN ADLI ESERİNDE YER VERDİĞİ BAZI YAYGIN DİL HATALARI

Mahfuz Geylani*

Öz

Arap dili ile ilgili çalışmaların başında “Lahn” önemli bir etken olmuştur. Bu açıdan bazı dil bilgileri yanlış ve hatalı dil kullanımlarının önüne geçmek amacıyla yaygın dil hatalarını kaleme alan eserler yazmışlardır. Modern dönemde bu konuda yazılan eserlerden biri de Suriyeli çağdaş dil bilginlerinden Abulkâdir el-Mağribî'nin '*Aserâtu'l-lisân*' adlı eseridir. Abulkâdir el-Mağribî bu eserde üç yüzden fazla kelimedeki dil hatasına yer vermiş ve eserini on bölüm şeklinde ele almıştır. Zaman zaman gramer kurallarını da zikrederek kelimedeki yapılan hatanın fasih kullanıma uygun olmadığını ifade etmiştir. Kelimelerde yapılan hataların hareke, sükûn, şedde ve tahfiften kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Abulkâdir el-Mağribî'ye göre fasih dilin korunması için sadece gramer kurallarının uygulanması yetmez bununla birlikte fasih dilin amice kelimelerden arınarak bunların yerine fasih kelimelerin kullanılması gerekir. Biz bu çalışmamızda makale boyutunu aşmaması için bu kelimelerin bir kısmına yer vereceğiz. Çalışmamızda öncelikle Abulkâdir el-Mağribî'nin hayatı ve ilmi kişiliğinden bahsedilmiş ardından Abulkâdir el-Mağribî'nin '*Aserâtu'l-lisân*' adlı eserinde yer verdiği bazı kelimelerdeki yaygın dili hataları açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Dilbilim, Lahn, Abdulkâdir el-Mağribî, '*Aserâtu'l-lisân*'.

SOME COMMON LANGUAGE ERRORS IN ABDULKADIR AL-MAGRIBI'S WORK ENTITLED *ASERAT AL-LISAN*

Abstract

“Lahn” has been an important factor at the beginning of the studies of the Arabic language. Within this scope, some linguists have written works on common language errors to prevent erroneous language usage. One of the works written on this subject in the modern period is Abdulkadir al-Magribi's work entitled *Aserat al-lisan*, a contemporary Syrian linguist. In this work, in which he included more than three hundred linguistic errors in more than three hundred words, Abdulkadir al-Magribi handled his work in ten chapters. From time to time, he also cited grammatical rules and stated that the error in the word was not in accordance with the correct usage. He stated that the errors in the words were due to the movement, sukûn, shaddah, and tahfif. According to Abdulkadir al-Magribi, to preserve the Moroccan language, it is not

* Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı.

e-mail: mahfuz@comu.edu.tr, **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-6148-4342>

Atıf/Citation: Geylani, Mahfuz. “Abulkâdir el-Mağribî'nin '*Aserâtu'l-lisân* Adlı Eserinde Yer Verdiği Bazı Yaygın Dil Hataları”. *BAİD* 16 (Aralık-2022), 9-36.

only necessary to apply grammatical rules, but also to purify the Moroccan language from Ammi words and replace them with Moroccan words. In order not to exceed the purpose of the article, we will include some of these words in this study. In our study, first of all, Abdulkadir al-Magribi's life and scholarly personality are mentioned, and then the common linguistic errors in some of the words in Abdulkadir al-Magribi's work entitled *Aserat al-lisan* are explained.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Linguistics, Solecism, Abdulkadir al-Magribi, Aserat al-lisan.

Giriş

Bu başlık altında Abdulkâdir el-Mağribî'nin hayatı, ilmî kişiliği ve 'Aserâtü'l-lisân adlı eseri hakkında bilgiler verilecektir.

1. Abulkâdir el-Mağribî'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği

1.1. İsmi ve Nisbesi

Tam adı Abdulkâdir b. Mustafâ el-Mağribî'dir.¹ "Edîb", "el-Lugavî", "Müfessir" ve "Sahhâfî" nisbelerini almıştır.²

1.2. Doğum Yeri ve Tarihi

Aslen Tunuslu olup³ Hicrî 1284/1867⁴ tarihinde Ramazan ayında⁵ Suriye'nin Lazkiye şehrinde doğmuştur.⁶

1.3. İlmî Kişiliği

Abulkâdir el-Mağribî din ve fazilet konusunda köklü bir geçmişe sahip olan bir aileye mensuptur. Babası Mustafâ el-Mağribî kırk beş yıl boyunca fetva makamında görev yapmıştır.⁷ Babasından,⁸ Trablusta⁹ Hüseyin el-Cisir'den ve

¹ Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn* (Beyrût: Müessesetu'r-Risâle, 1414/1993), 199; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî* (Kâhire, 1425/2004), 682.

² Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 199.

³ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 199.

⁴ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 199; Muhammed Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî* (Kâhire: Müessesetu Hindâvî li't-Ta'limi ve's-Sekkâfe, 2012), 15, 18; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.

⁵ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 18; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.

⁶ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 199; Esad Talas, *Muhâderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 21; Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadis* (Dâru's-Şurûk, 1988), 602; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682; Azmi Yüksel, "Abdulkâdir el-Mağribî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul, 1988), 1/241.

⁷ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 15.

bulduğu şehirlerdeki âlimlerden ilim tahsilinde bulunmuştur.¹⁰ On yaşında Kur'ân'ı hatmetmiştir.¹¹ *Cevheru't-tevhîd*, *Acrûmiyye* ve *Elfiyye* gibi meşhur ilim metinlerini ezberlemiştir.¹² Babası Trablusşam'a döndükten sonra din ve lügat ilimlerini Trablusşam'daki dönemin âlimlerinden tahsil etmiştir. Ayrıca Beyrut'a gidip oradaki âlimlerden de ders almıştır.¹³ 1892 yılında¹⁴ Astâne'ye¹⁵ gitmiş ve aralarında Cemâleddîn el-Afgânî'nin de bulunduğu âlimlerden ders almıştır.¹⁶ 1893 yılında Trablusşam'a gitmiş ve Muhammed Abduh ile görüşüp eserlerinden istifade etmiştir.¹⁷ Çoğu zaman Muhammed Abduh ve Cemâleddîn el-Afgânî ile bir araya gelmiştir.¹⁸ Hicrî 1323/1905 yılında Mısır'a gitmiş¹⁹ ve Mısır'da "ez-Zâhir"²⁰ ve "el-Müeyyed"²¹ adındaki dergilerde editörlük görevini yapmıştır. 1908 yılının sonlarında Trablusşam'a dönmüş²² ve

-
- ⁸ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 21; Muhammed Receb el-Beyyûmî, *en-Nahdatu'l-İslâmiyye fî siyeri e'lamiha'l-mu'âsirîn* (Beyrût: ed-Dâru's-Şâmiyye; Dimeşk: Dâru'l-Kalem, 1415/1995), 2/26; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.
- ⁹ Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 602.
- ¹⁰ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 21; Muhammed Receb el-Beyyûmî, *en-Nahdatu'l-İslâmiyye fî siyeri a'lamiha'l-mu'âsirîn*, 2/26; Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 602.
- ¹¹ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 21.
- ¹² Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 21.
- ¹³ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199.
- ¹⁴ Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 602; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.
- ¹⁵ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 26; Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 602; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.
- ¹⁶ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 26; Muhammed Receb el-Beyyûmî, *en-Nahdatu'l-İslâmiyye fî siyeri a'lamiha'l-mu'âsirîn*, 2/21; Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 602; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.
- ¹⁷ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.
- ¹⁸ Muhammed Receb el-Beyyûmî, *en-Nahdatu'l-İslâmiyye fî siyeri a'lamiha'l-mu'âsirîn*, 2/22.
- ¹⁹ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199.
- ²⁰ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 26, 28; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.
- ²¹ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682.
- ²² Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 683.

burada çeşitli dergilerde yazılar yazmıştır.²³ 1911 yılında Trablusşâm'da "el-Burhân" isimli dergide editörlük görevinde bulunmuştur.²⁴ 1915 yılında Selahuddîn Eyyûbî Üniversitesinde belâgat ve siyer alanında dersler vermiştir.²⁵ Yine aynı yıl dini ve modern ilimleri cem etmiş âlimlerin yetişmesini hedefleyen "Külliyetu's-Selâhiyye" isimindeki bir ilmî müessesenin kuruluşunda pay sahibi olmuştur.²⁶ Bu ilmî müessesede de belâgat ve siyer derslerini vermiştir.²⁷ 1933 yılında Dımaşk'taki Arap Hukuk Enstitüsünde Arap dili ve belâgatı alanında dersler vermiştir.²⁸ Suriye Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı bölümünde hoca olarak tayin edilmiştir.²⁹ Dımaşk'taki Mecma'u'l-ilmîyyü'l-'Arabî³⁰, Irak'taki Mecma'u'l-ilmîyyi³¹ ve Kâhire'deki Mecma'u'l-Lugavî üyeliklerine seçilmiştir.³² Din, toplum, tarih ve edebiyatın ıslahı konusunda birçok ilmî makale kaleme almış ve bunların çoğunu "Cerîdetu'l-Müeyyed" de yayınlamıştır.³³ Eski veya yeni bir kitap okuduğunda üzerine ta'likât ve hâşiye yazmıştır.³⁴ Arap dili ilimlerinde özellikle de sarf ilminde derin bir bilgiye sahip olmuştur.³⁵

1.4. Kişiliği

Serbest düşünen, görüşünde ısrarcı, dini ve siyasi görüşünde kendisini sert bir şekilde eleştiren kişilere karşı sabırlı, makam ve dünyalık menfaatlere önem

²³ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmî'l-fikri'il İslâmî*, 683.

²⁴ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 603.

²⁵ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199.

²⁶ Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 603; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmî'l-fikri'il İslâmî*, 683.

²⁷ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmî'l-fikri'il İslâmî*, 683.

²⁸ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 29.

²⁹ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 29.

³⁰ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 29, 30; Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 603; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmî'l-fikri'il İslâmî*, 683.

³¹ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 30; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmî'l-fikri'il İslâmî*, 683.

³² Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199.

³³ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 30.

³⁴ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 30.

³⁵ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 31.

vermeyen, İslâm âleminin dağınık durumuna kafa yoran, Müslümanların daha iyi bir seviyeye gelmesi için çalışan, delile karşı nezih bir üslup ile delil ile cevap veren, ilmî araştırmalarında çok sabırlı davranan, kelimasında fesahat sahibi³⁶ ve ilmî meseleleri darb-ı meseller ve şevahidler ile zihinlere yaklaştıran bir kişiliğe sahipti.³⁷

Hocaları gazetelerde yazı yazmayı kendi görüşlerinin yayılması ve insanları hayra davet için bir araç olarak gördüklerinden kendisi de vefatına kadar gazete ve dergilerde yazılar yazarak görüşlerini bu şekilde yaymış ve bu alanı ihmal etmemiştir.³⁸ Yazılarında Müslümanların içinde bulunduğu siyasi durumu tahlil etmiş ve Müslümanların sömürgecilikten kurtulmaları için yapmaları gereken hususları açıklamıştır.³⁹ Yazdığı yazılar Arap ve İslam dünyasında namının yayılmasına vesile olmuştur.⁴⁰

1.5. Vefatı

Hicri 1375/1956 yılında⁴¹ Şevvâl' ayında⁴² vefat etmiş ve Sefeh Kasyon'da yer alan Mefâhir kabristanına defnedilmiştir.⁴³

1.6. Eserleri

Abulkâdir el-Mağribî lügat, fıkıh, tefsîr, hadîs, edebiyat ve tarih ilimlerinde birçok eser telif etmiştir.⁴⁴ Bunlardan bazıları şunlardır:

1. *el-İştikâk ve't-ta'rib*.⁴⁵ 1908 yılında Kâhire'de basılmıştır. 1947 yılında tekrar basılmıştır.⁴⁶ Sabri Yıldırım *Arap Dilinde İştikâk ve Abdulkâdir b. Mustafâ el-*

³⁶ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 31.

³⁷ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 32.

³⁸ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 35.

³⁹ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 38.

⁴⁰ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 39.

⁴¹ Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 603; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 683.

⁴² Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 199; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 683.

⁴³ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 199.

⁴⁴ Muhammed Receb el-Beyyûmî, *en-Nahdatu'l-İslâmiyye fi siyeri a'lamiha'l-mu'âsirîn*, 22.

⁴⁵ Kehhâle, *Mu'cemu'l-müellifîn*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 59; Muhammed Receb el-Beyyûmî, *en-Nahdatu'l-İslâmiyye fi siyeri a'lamiha'l-mu'âsirîn*, 2/30; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 682; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 683.

⁴⁶ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 683.

Mağribî'nin el-İştikâk ve't-ta'rîb Adlı Eseri adıyla eser üzerinde bir yüksek lisans çalışması yapmıştır.⁴⁷

2. *el-Ahlâk ve'l-vâcibât*.⁴⁸ 1926 yılında Kâhire'de basılmıştır.⁴⁹

3. *el-Beyyinât fi'd-dîn ve'l-ictimâ'*.⁵⁰ 1925 yılında Kâhire'de basılmıştır.⁵¹

4. *Tefsîru cüz'i Tebâreke*.⁵² 1949 yılında Kâhire'de basılmıştır.⁵³

5. *'Aserâtu'l-lisân*.⁵⁴ Yazarların ve hatiplerin günlük dildeki hatalarına değinmiştir.⁵⁵ Çalışma konumuz olan eserdir.

6. *el-Mu'cemu'l-lugaviyye li'l-elfâzi'l-'asriyye*.⁵⁶

7. *Ahsenu'l-kases fi târihi'n-nebeviyyil mukaddes*.⁵⁷

8. *el-'Akâidu'l-İslâmiyye*.⁵⁸

9. *Akrebu't-terâik ilâ kenzi'd-dekâik fi'l-fikhî'l-Hanefî*.⁵⁹

⁴⁷ Geniş bilgi için bkz. Sabri Yıldırım, "Arap Dilinde İştikâk ve Abdulkâdir b. Mustafâ el-Mağribî'nin el-İştikâk ve't-ta'rîb Adlı Eseri", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bayburt Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.

⁴⁸ Kehmâl, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 59; Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-islâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 603.

⁴⁹ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 683.

⁵⁰ Kehmâl, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 59; Fehmi Ced'ân, *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-islâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*, 603; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 683.

⁵¹ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 683.

⁵² Kehmâl, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 59; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁵³ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁵⁴ Kehmâl, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 59; Muhammed Receb el-Beyyûmî, *en-Nahdatu'l-İslâmiyye fi siyeri a'lamiha'l-mu'âsirin*, 2/30; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁵⁵ Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 64.

⁵⁶ Kehmâl, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 60; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁵⁷ Kehmâl, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 60; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁵⁸ Kehmâl, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 60.

⁵⁹ Kehmâl, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 60.

10. *Funûnu'l-Belâğâ*.⁶⁰

11. *Târîhu âdâbî'l-lugati'l-'Arabiyye*.⁶¹

12. *Şerhu maksûreti İbn Düreyd*.⁶²

13. *el-Üsretu'l-mağribiyye*.⁶³

14. *Şerhu ve tahkîku Tâiyyeti Âmir b. Âmir el-Basriyyi*.⁶⁴ 1948 yılında Beyrût'ta basılmıştır.⁶⁵

15. *Münazeretü'n edebiyetün lügaviyyetün*.⁶⁶ 1935 yılında Kâhire'de basılmıştır.⁶⁷

16. *'Alâ hâmişî't-Tefsîr*. 1949 yılında Kâhire'de basılmıştır.⁶⁸

2. Abulkâdir el-Mağribî'nin 'Aşerâtu'l-lisân Adlı Eseri

2.1. Eserin Baskısı

Eser Hâşimî matbaası tarafından Hicrî 1369/1949 yılında Dımaşk'ta basılmıştır.

2.2. Eserin Muhtevası

Eserde günlük hayatta kullanılan bazı kelimelerde yapılan dil hatalarına yer verilmiştir. Eserde önce kelimedeki hatalı kullanım açıklanmış ardından kelimedeki olması gereken doğru kullanıma yer verilmiştir. Abulkâdir el-Mağribî eserini on bölüm şeklinde ele almış ve günlük hayatta kullanılan üç yüzden fazla kelimedeki dil hatasına yer vermiştir. Biz bu çalışmamızda makale boyutunu aşmaması için bu kelimelerden bir kısmına yer vereceğiz.

⁶⁰ Kehmâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 60.

⁶¹ Kehmâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 60.

⁶² Kehmâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 60; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁶³ Kehmâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199.

⁶⁴ Kehmâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 59; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁶⁵ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁶⁶ Kehmâle, *Mu'cemu'l-müellifin*, 199; Esad Talas, *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*, 59; Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁶⁷ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

⁶⁸ Mahmûd Hamdî Zakzûk, *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'il İslâmî*, 684.

Her bölümde doğru ve hatalı kullanımı açıklanan kelimeler harf esasına göre tertip edilmiştir. Kitabın sonunda da eserde geçen kelimelerin sayfa numaralarıyla birlikte karşısında önce yanlış kullanımı sonra da doğru kullanımına yer verilmiştir. Müellif eserin girişinde günlük dilde kullanılan kelimelerde yapılan hataların nedenlerini şu şekilde açıklamıştır.⁶⁹

a. Fasih dilde ilk harekesi fetha olan bir kelimenin insanlar tarafından zamme ya da kesralı okunması veya ilk harekesi kesra olan bir kelimenin insanlar tarafından zamme veya fethalı okunması.

b. Ortası harekeli olan bir kelimenin sakin bir şekilde veya ortası sakin olan bir kelimenin harekeli bir şekilde okunması.

c. Şeddeli olan bir kelimenin tahfif ile okunması veya muhaffef olan bir kelimenin şeddeli bir şekilde okunması.

Müellif yine eserin mukaddimesinde fasih dilin korunmasının sadece nahiv kaidelerinin uygulanması ile gerçekleşmeyeceği aynı zamanda Arap diline geçmiş ammicce kelimelerin yerine fasih kelimelerin de kullanılarak fasih dilin korunabileceğini ve fasih kelimelerin fasih kişilerin okuduğu gibi harekede, şeddede ve sükûnda herhangi bir değişikliğe gidilmeden olduğu gibi telaffuz edilmesi gerektiğini de ifade etmiştir.⁷⁰

Müellif dil ile ilgili kelimelerin hitabet, yazıda ve telifte kullanılan edebi kelimeler ile halkın evde, sokakta ve insanların bulunduğu ortamlarda kullandığı günlük hayatta kullanılan kelimeler olmak üzere ikiye ayrıldığını, eserde hataları düzeltilen kelimelerin ikinci kısım kelimeler yani halkın günlük hayatta yaygın bir şekilde kullandığı kelimeler olduğu, edebi kelimelerin ise az olduğundan ve bu kelimelerde yapılan hataları ancak Arap dili konusunda ihtisas sahibi kişilerin anlayabileceğinden bu tür kelimelerde yapılan hatalara değinilmediğini ifade etmiştir.⁷¹

3. Abulkâdir el-Mağribî'nin 'Aserâtu'l-lisân Adlı Eserindeki Bazı Yaygın Dil Hataları

⁶⁹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, (Dimaşk: Matba'âtu'l-Hâşimiyye, 1369/1949), 5.

⁷⁰ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 6.

⁷¹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 7.

Müellif eserini on bölüm şeklinde ele almıştır. Bu başlık altında müellifin günlük hayatta kullanılan kelimelerdeki bazı yaygın dil hatalarına yer verilecektir.

3.1. Birinci Kısım (Fasih Kullanıma Göre İlk Harfi Fethalı Okunması Gerekirken Zammeli Olarak Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(بحیرا) : “*Rahib*” ismidir. Bu kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı ikinci harfi ise kesralı okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “*بُحیرا*” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁷²

(جوعان) : Bu kelime fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “*سکران*” vezindedir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “*جوعان*” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁷³

(حُنْجْرَة) : “*Boğaz*” anlamını ifade eder. Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “*حُنْجْرَة*” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁷⁴

(خُلْف) : Kelimenin fasih lügatte ilk harfi fethalı okunur. Müellif insanların “*سکت*” örneğinde kelimenin ilk harfini zammeli yani “*خُلْفًا*” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. Cümlede geçen “*خُلْفًا*” kelimesi “*kötü söz*” anlamını ifade eder.⁷⁵

(ظَرْف) : “*فَلَانٌ فِيهِ ظَرْفٌ أَوْ عِنْدَهُ ظَرْفٌ*” (*Falançada veya yanında letafet vardır*) cümlesinde geçtiği gibi kelimenin fasih lügatte ilk harfi fethalı okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini zammeli yani “*ظَرْفٌ*” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. Cümlede geçen “*ظَرْفٌ*” sözcüğü “*letafet*” anlamını ifade eder.⁷⁶

(ظَرْفَة) : Kelime “*ağaç*” anlamını ifade edip fasih kullanıma göre ilk iki harfinin fethalı olup cahiliyede meşhur bir şairin (العبد بن ظَرْفَة) ismidir. Müellif

⁷² Abulkâdir el-Mağribî, ‘*Aşerâtu’l-lisân*, 11.

⁷³ Abulkâdir el-Mağribî, ‘*Aşerâtu’l-lisân*, 12.

⁷⁴ Abulkâdir el-Mağribî, ‘*Aşerâtu’l-lisân*, 12.

⁷⁵ Abulkâdir el-Mağribî, ‘*Aşerâtu’l-lisân*, 12.

⁷⁶ Abulkâdir el-Mağribî, ‘*Aşerâtu’l-lisân*, 14.

insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli ikinci harfini de sakın yani “طَرْفَةٌ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁷⁷

(العلاء) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfinin fethalı olup meşhur bir şairin ismi (أبو العلاء المعرِّي) olduğu ancak Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “العلاء” şeklinde ayrıca zaman zaman “المعرِّي” kelimesindeki “م” harfini de zammeli okuyarak bu iki kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁷⁸

(المُوصل) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup meşhur bir şehrin ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “المُوصل” veya “المُوصلِي” şeklinde okuyarak her iki kelimeyi de hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁷⁹

(ولوع) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “ولع بالشيء ولوعاً” (bir şeye lazım olmak) cümlesinde geçen “ولع” fiilinin masdarıdır. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “وُلُوعٌ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸⁰

(المُعْرَة) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “kırmızı çamur” anlamını ifade eder. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “المُعْرَة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸¹

(مَظْلٌ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “borç” anlamını ifade eder. Müellif kelimenin ilk harfini zammeli yani “مُظْلٌ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸²

(لِجَنَّةٌ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “لِجَنَّةٌ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸³

(قَرْوِيٌّ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk iki harfi fethalı olup “قرية” sözcüğünün ism-i mensubudur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini

⁷⁷ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 14.

⁷⁸ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 14.

⁷⁹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 17.

⁸⁰ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 19.

⁸¹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 17.

⁸² Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 16.

⁸³ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 16.

zammeli yani “فُرُؤِيٌّ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸⁴

(فَرُضٌ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “borç alınan mala verilen bir isim” anlamındadır. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli yani “فُرُضٌ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸⁵

(مَشِينٌ مَرِيْعٌ) : Bu iki kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfleri fethalı okunur. Müellif “مَشِينٌ” kelimesinin ve “مَرِيْعٌ” kelimesinin de ism-i mefûl oldukları ve insanların bu iki kelimenin ilk harflerini zammeli yani “عملٌ مُشِينٌ و خطبٌ مَرِيْعٌ” şeklinde okuyarak bu iki kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸⁶

(المَغْرِبِي) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fetha ikinci harfi ise sakin olup “مَغْرِبٌ” kelimesinin ism-i mensubudur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini zammeli ikinci harfini de fethalı yani “الشيخُ المَغْرِبِي” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸⁷

3.2. İkinci Kısım (Fasih Kullanıma Göre İlk Harfi Fethalı Okunması Gerekirken Kesralı Olarak Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(عيد الأضحى) : “الأضحى” sözcüğü “أضحية” sözcüğünün çoğulu olup “kurban olarak kesilen koyun” anlamını ifade eder. الأضحى “ ” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “الإضحى” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸⁸

(البكارة) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “البكارة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁸⁹

(الجدي) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup kelime “keçinin yavrusu” anlamını ifade eder. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı

⁸⁴ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 15.

⁸⁵ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 15.

⁸⁶ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 16.

⁸⁷ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 16.

⁸⁸ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 20.

⁸⁹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 21.

yani “الجدي” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁹⁰

(لا حراك به) : Kelimenin “وقع ميتاً لا حراك به” cümlesinde geçtiği gibi fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “حراك” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁹¹

(الحزر) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “bir şeyin ölçülmesi” anlamını ifade eder. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “الحزر” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁹²

(ابن خَلْقَان) : “ابن خَلْقَان” sözcüğünün fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “ابن خَلْقَان” sözcüğü meşhur tarihçinin ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “خَلْقَان” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁹³

(الدَّالَّة) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “دله علي الشيء دلالة” cümlesinde geçen “دل” fiilinin masdarıdır. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “الدَّالَّة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. “الدَّالَّة” sözcüğü ise “simsar, komisyoncu” anlamını ifade eder.⁹⁴

(الرَّصَاص) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup meşhur bir madenin ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “الرَّصَاص” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁹⁵

(سَخَّة الوجه) : “سَخَّة” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk iki harfi fethalı olup “biçim, şekil” anlamını ifade eder. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı ikinci harfini de sakın yani “سَخَّة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁹⁶

⁹⁰ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 22.

⁹¹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 23.

⁹² Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 23.

⁹³ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 23.

⁹⁴ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 23, 24.

⁹⁵ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 24.

⁹⁶ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 24.

(شَغَاف القلب) : “شَغَاف” sözcüğü fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “kapak” anlamını ifade eder. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “شِغَاف” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁹⁷

(عَظْشان ، سَكْران ، نَعْسان) : Fasih kullanıma göre bu sözcüklerdeki ilk harf fethalı olup bu sözcükler “فَعْلان” vezindedirler. Müellif insanların bu kelimelerin ilk harfini kesralı yani “عِظْشان”, “سِكران” ve “نِغْسان” şeklinde okuyarak bu kelimeleri hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. Ancak “عُزْيان” (çıplak beden) sözcüğü bundan müstesnadır. Bu kelimenin ilk sözcüğü fethalı değil zammeli okunur.⁹⁸

(شهر ذي القعدة) : Fasih kullanıma göre “القعدة” sözcüğündeki ilk harf fethalı okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “القعدة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.⁹⁹

(مَسَخ) : Kelime fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı olup “garip huy” anlamını ifade eder. İsm-i mefûl (مَمْسُوخ) anlamında masdardır. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “مِسخ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁰⁰

(النَّسر) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı okunur ve bilinen bir kuşun ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “النَّسر” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁰¹

(شهر نَيْسان) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi fethalı okunur. Müellif “yâ” harfi ile uyumlu olması için insanların bu kelimenin ilk harfini kesralı yani “نَيْسان” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁰²

(ليس الأمر من الهنات و الهينات) : “الهنات” ve “الهنينات” sözcüklerinin ilk harfleri fethalıdır. Müellif insanların bu kelimelerin ilk harfini kesralı yani “الهنات” ve “الهنينات” şeklinde okuyarak kelimeleri hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade

⁹⁷ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 25.

⁹⁸ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 25, 26.

⁹⁹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 26, 27.

¹⁰⁰ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 27.

¹⁰¹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 27.

¹⁰² Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 28.

etmiştir. “الهئات” kelimesi ile kendisine ihtimam edilmesi güzel olmayan hakir eşyalar kastedilmiştir.¹⁰³

3.3. Üçüncü Kısım (Fasih Kullanıma Göre İlk Harfi Zammeli Okunması Gerekirken Fethalı Olarak Hatalı Okunan Kelimeler)

(البُورِق) : Kelime fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup meşhur bir madenin ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “البُورِق” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁰⁴

(جُدَة) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup bilinen şehrin ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı bazen de kesralı yani “جُدَة” ve “جُدَة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁰⁵

(حُوشِي الكلام) : “حُوشِي” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup “garib, sevilmeyen” anlamını ifade eder. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “حُوشِي” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁰⁶

(بلاد خُرَاسان) : “خُرَاسان” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “خُرَاسان” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁰⁷

(حديث خرافة) : “خرافة” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “خُرَافَة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁰⁸

(خُفَّاش) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup “gece kuşu” anlamını ifade eder. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “خُفَّاش” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade

¹⁰³ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 28.

¹⁰⁴ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 29.

¹⁰⁵ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 29, 30.

¹⁰⁶ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 30.

¹⁰⁷ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 30.

¹⁰⁸ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 30.

etmiştir. “الْخَفْشُ” sözcüğü ise gözün görme yetisinin azalması anlamını ifade eder.¹⁰⁹

(أعطيته الدراهم دفعة واحدة) : “دُفْعَة” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “دَفْعَة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹¹⁰

(أبو دُف) : “دُف” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup Abbasiler dönemindeki Araplardan bir padişahın ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “دَف” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹¹¹

(دُفین) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup meşhur bir deniz hayvanının ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “دَفین” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹¹²

(الدَّهْرِي) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup uzun bir ömür yaşan kişiler için kullanılmıştır. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “الدَّهْرِي” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. “الدَّهْرِي” kelimesi “دَهْر” kelimesine nispet edilmiş ve nispeti kıyâsa muhalif olarak “د” harfinin zammesi ile yani “الدَّهْرِي” şeklinde gelmiştir. “سَهْل” kelimesinin nispeti de kıyâsa muhalif olarak “سُهَيْلِي” şeklinde gelmiştir. “الدَّهْرِي” (Dehrî) kelimesi ise zamanın sonsuzluğuna inanıp inkâr eden kişi anlamındadır.¹¹³

(الرَّصَافَة) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup Bağdat’ın büyük bir mahallesinin ismidir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “الرَّصَافَة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹¹⁴

¹⁰⁹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 30.

¹¹⁰ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 30.

¹¹¹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 31.

¹¹² Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 31.

¹¹³ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 31.

¹¹⁴ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 32.

(مدينة الرَّهَاء) : “الرَّهَاء” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli okunur. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “الرَّهَاء” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹¹⁵

(أَلْقِي فِي رُوعِي كَذَا) : Müellif “رُوعِي” (*Kalbim*) kelimesinin “رُوع” (“ra” harfinin zammesi ile) kelimesine nispet edildiğini ifade etmiştir. “الرُّوع” (“ra” harfinin fethası ile) kelimesi ise masdar olup “korku” anlamını ifade etmektedir.¹¹⁶

(عِنْدِي زُهَاءٌ مِائَةَ دِرْهَمٍ) : “زُهَاءٌ” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup “mikdar” anlamını ifade eder. Müellif bazı insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “زُهَاءٌ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹¹⁷

(السُّعْلَةُ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli ile olup öksürük anında işitilen sese verilen bir isimdir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “السُّعْلَةُ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹¹⁸

(الْبَحَّةُ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup “*sesteki kalınlık*” anlamını ifade eder. Müellif insanların bu kelimenin ilk harfini fethalı yani “الْبَحَّةُ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹¹⁹

(شُورِيَّةٌ وَحُكُومَةُ شُورِيَّةٌ) : (شُورِيَّةٌ وَحُكُومَةُ شُورِيَّةٌ) “Onların işleri aralarında danışma ile yürür.”¹²⁰ ayetinde geçen “شُورِيَّةٌ” kelimesinde olduğu gibi “شُورِيَّةٌ” ve “شُورِيَّةٌ” kelimelerinin de fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli okunur. Müellif insanların bu iki kelimenin ilk harfini fethalı yani “شُورِيَّةٌ” ve “شُورِيَّةٌ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹²¹

(صُدْعُ الْإِنْسَانِ) : “صُدْعٌ” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli ile olup isim tamlaması “*insanın gözü ve kulağı arasındaki kısım*” anlamını ifade eder.

¹¹⁵ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 32.

¹¹⁶ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 32.

¹¹⁷ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 33.

¹¹⁸ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 33.

¹¹⁹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 33.

¹²⁰ Şûrâ, 42/38.

¹²¹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 34.

Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “صَدَغ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹²²

(صُفَار اللُون) : “صُفَار” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup isim tamlaması “*rengin sarılığı*” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “صَفَار” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹²³

(الصُّقْع) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup yerin bir bölgesinin ismidir. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “الصَّقْع” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. “الصَّقْع” kelimesi ise “*horozun ötüşü*” anlamını ifade eder.¹²⁴

(حجر صُلب) : “صُلب” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup “*katılık, sertlik*” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “صَلْب” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹²⁵ “صَلْب” (“ص” harfinin fethası ile) sözcüğü ise “صَلِبِه” cümlesinde geçtiği şekliyle masdardır.¹²⁶

(الطَّحْلِب) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfinin zammeli olup suyun akmayıp çok uzun süre yerinde durması durumunda su yüzeyinde oluşan yeşillığe verilen isimdir. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “طَحْلِب” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. Bu kelimedede “ط” ve “ح” harflerinin kesralı okunması da caizdir.¹²⁷

(الطَّمَانِينَة) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “طَمَانِينَة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹²⁸

(ضرب بكلامه عُرْض الحائط) : “عُرْض” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup “*taraf*” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “عَرَض” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz

¹²² Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 34.

¹²³ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 34.

¹²⁴ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 35.

¹²⁵ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 35.

¹²⁶ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 35.

¹²⁷ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 35.

¹²⁸ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 36.

ettiklerini ifade etmiştir. “عرض” (“ع” harfinin fethası ile) sözcüğünün ise birçok anlamı olmakla birlikte bunlardan en meşhuru “uzunluğun zıddı” anlamıdır.¹²⁹

3.4. Dördüncü Kısım (Fasih Kullanıma Göre İlk Harfi Zammeli Okunması Gerekirken Kesralı Olarak Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(جُمُجْمَةُ الرَّأْسِ) : “جُمُجْمَةُ” sözcüğünde geçen her iki “ج” harfi de fasih kullanıma göre zammeli okunur. Müellif insanların sözcükte geçen her iki “ج” harfini de kesralı yani “جَمِجْمَةُ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³⁰

(حُدَاءُ الْإِبِلِ) : “حُدَاءُ” kelimesi hikâye edilen ses “الاصوات” grubundan olduğundan “صُراخ”, “بُكاء” ve “نُوح” sözcüklerinde olduğu gibi kural olarak masdarlarında ilk harf zammeli okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini kesralı yani “حُدَاءُ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³¹

(الدَّلَالَةُ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup “yaptığı işin mukabilinde komisyoncuya verilen ücret” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini kesralı yani “الدَّلَالَةُ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³²

(الرُّبْدَةُ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup bir yiyecek ismidir. Müellif insanların kelimenin ilk harfini kesralı yani “الرُّبْدَةُ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³³

(عَجَّة) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup meşhur bir yemeğin ismidir. Müellif insanların kelimenin ilk harfini kesralı yani “عَجَّة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³⁴

¹²⁹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 36.

¹³⁰ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 44.

¹³¹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 44.

¹³² Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 44, 45.

¹³³ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 45.

¹³⁴ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 46.

(عُقَاب) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi zammeli olup bilinen bir kuşun ismidir. Müellif insanların kelimenin ilk harfini kesralı yani “عِقَاب” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³⁵

(عُرْجَان و عُمِيَان و عُرْجَان) : “عُمِيَان” kelimesi “أَعْمَى” kelimesinin cemi “عُرْجَان” kelimesinin de “أَعْرَجَ” kelimesinin cemi olduğu ve fasih kullanıma her iki kelimenin de ilk harfleri zammeli okunur. Müellif insanların bu iki kelimenin ilk harflerini kesralı yani “عِمِيَان” ve “عِرْجَان” şeklinde okuyarak bu iki kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³⁶

3.5. Beşinci Kısım (Fasih Kullanıma Göre İlk Harfi Kesralı Okunması Gerekirken Zammeli Olarak Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(الْبِرْكَةِ) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı olup “havuz” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini zammeli yani “الْبِرْكَةِ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³⁷

(حِصَّة) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı olup “insanın taksim edilendeki payı” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini zammeli yani “حُصَّة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³⁸

(الْخِزْلَان) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı olup “utanç, ayıp, rezalet” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini zammeli yani “الْخُزْلَان” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹³⁹

(الْغِشِّ) : Bu kelime “الْغِشِّ” fiilinin ism-i masdarı olup “kandırma, ihanet” anlamını ifade eder. Fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini zammeli yani “الْغُشِّ” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴⁰

(قِمَار) : Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı olup “haram kılınmış oyun” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini zammeli yani

¹³⁵ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 46.

¹³⁶ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 46.

¹³⁷ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 49.

¹³⁸ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 49.

¹³⁹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 50.

¹⁴⁰ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 50.

“قُمار” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴¹

(مِنَى): Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı olup Mekke sınırları içerisinde bulunan bilinen bir yerin ismidir. Müellif insanların kelimenin ilk harfini zammeli yani “مُنَى” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴²

3.6. Altıncı Kısım (Fasih Kullanıma Göre İlk Harfi Kesralı Okunması Gerekirken Fethalı Olarak Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(الإباضية): Bu kelime Abdullâh b. İbâd'a nispet edilen Haricilerden bir fırkanın ismi olup fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “الأباضية” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴³

(البرطل): Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı olup “rüşvet” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “البرطل” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴⁴

(التلميد): Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “التلميد” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴⁵

(الجيلاني و الكيلاني): Her iki kelimenin de fasih kullanıma göre ilk harfleri kesralı olup “جیلان” şehrine nispet edilmişlerdir. Müellif insanların bu kelimenin ilk harflerini fethalı yani “الجیلاني” ve “الگیلاني” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴⁶

(حسن الزي): “الزي” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “الزي” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴⁷

¹⁴¹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 51.

¹⁴² Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 51.

¹⁴³ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 52.

¹⁴⁴ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 53.

¹⁴⁵ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 54.

¹⁴⁶ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 54.

¹⁴⁷ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 55.

(سيف البحر): “سيف” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı olup “sahil” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “سَيْف” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴⁸

(إمامة الرأس): “إمامة” kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “عَمَامَة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁴⁹

(رأيته رؤية عيان): “عيان” kelimesinin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı okunur. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “عَيَان” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁵⁰

(الغلاظة): Kelimenin fasih kullanıma göre ilk harfi kesralı olup “ağırılık” anlamını ifade eder. Müellif insanların kelimenin ilk harfini fethalı yani “الغَلَاظَة” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁵¹

(فلان لعيب شير سكير صديق): Bu kelimeler mübalağa ifade etmek için “فَعِيل” vezninde geldiklerinden “أبو بكر الصديق” ve “ابن السكيت” örneklerinde geçen “صديق” ve “سكيت” kelimelerinde olduğu gibi kural olarak bu kelimelerin ilk harfleri kesralı okunur. Müellif insanların bu kelimelerin ilk harflerini fethalı okuyarak bu kelimeleri hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁵²

3.7. Yedinci Kısım (Fasih Kullanıma Göre Kelimenin Ortası Harekeli Okunması Gerekirken Sükûn ile Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(الحور): Fasih kullanıma göre kelimedeki geçen “و” harfi harekeli. Müellif insanların “و” harfini sakin kılarak kelimeyi “الحُور” şeklinde okuyup kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁵³

(حيوان و حيوانات): Fasih kullanıma göre bu iki kelimedeki geçen “ي” harfi harekeli. Müellif insanların “ي” harfini sakin kılarak kelimeyi “حَيَّوان” ve

¹⁴⁸ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 56.

¹⁴⁹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 57.

¹⁵⁰ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 57.

¹⁵¹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 57.

¹⁵² Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 59.

¹⁵³ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 63.

“حَبْوَانَات” şeklinde okuyup kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁵⁴

(الرُّهْرَة): Fasih kullanıma göre bu kelimedede geçen “ه” harfi fethalı okunur. Müellif insanların “ه” harfini sakın kılarak kelimeyi “الرُّهْرَة” şeklinde okuyup kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁵⁵

(الشَّقْفَة): Fasih kullanıma göre bu kelimedede geçen “ق” harfi fethalı okunur. Müellif insanların “ق” harfini sakın kılarak kelimeyi “الشَّقْفَة” şeklinde okuyup kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁵⁶

(القَصْبَة): Bu kelimenin bir bitkinin ismi olup fasih kullanıma göre bu kelimedede geçen “ص” harfi fethalı okunur. Müellif insanların “ص” harfini sakın kılarak kelimeyi “القَصْبَة” şeklinde okuyup kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁵⁷

(هم في عزّ و منعة): “منعة” kelimesinde geçen “ن” harfi fasih kullanıma göre harekeli. Müellif insanların “ن” harfini sakın kılarak kelimeyi “منعة” şeklinde okuyup kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. “منعة” sözcüğü “insanın bir düşmanın saldırısına karşı kendisini koruması” anlamını ifade eder.¹⁵⁸

(الْوَحْل): “الْوَحْل” kelimesinde geçen “ح” harfi fasih kullanıma göre fethalı okunur. Müellif insanların “ح” harfini sakın kılarak kelimeyi “الْوَحْل” şeklinde okuyup hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. “الْوَحْل” kelimesi “caddeki çamur” anlamını ifade eder.¹⁵⁹

3.8. Sekizinci Kısım (Fasih Kullanıma Göre Kelimenin Ortası Sakin Okunması Gerekirken Harekeli Olarak Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(على الله التُّكْلَان): “التُّكْلَان” sözcüğünde fasih kullanıma göre “ت” harfi zammeli “ك” harfi ise sakın okunur. Müellif insanların “ت” ve “ك” harfini harekeli

¹⁵⁴ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 63.

¹⁵⁵ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 64.

¹⁵⁶ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 64.

¹⁵⁷ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 66.

¹⁵⁸ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 66.

¹⁵⁹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 67.

okuyup kelimeyi “التَّكْلَان” şeklinde okuyarak hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶⁰

(دُزْبِيَة) (صاحب حُنْكَة): “حُنْكَة” sözcüğünün “tecrübe” anlamında olup fasih kullanıma göre “ح” harfi zammeli “ن” harfi ise sakindir. Müellif insanların “ح” ve “ن” harflerini fethalı okuyup kelimeyi “حُنْكَة” şeklinde okuyarak hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶¹

(صَلَّعَ فلان مع فلان): “صَلَّعَ” sözcüğü “meyletmek” anlamına gelip fasih kullanıma göre “ض” harfi fethalı “ل” harfi ise sakın okunur. Müellif insanların “ل” harfini fethalı okuyup kelimeyi “صَلَّعَ” şeklinde okuyarak hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶²

(جنة عدن): “عدن” sözcüğündeki “د” harfi fasih kullanıma göre sakindir. Müellif insanların “د” harfini fethalı okuyup kelimeyi “عدن” şeklinde okuyarak hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶³

(فلان عالم نحوي): “نحوي” sözcüğü “نحو” sözcüğüne nisbet edilip “ح” harfi fasih kullanıma göre sakindir. Müellif insanların “ح” harfini fethalı okuyup kelimeyi “فلان نحوي” şeklinde okuyarak hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶⁴

3.9. Dokuzuncu Kısım (Fasih Kullanıma Göre Kelime Şeddeli Okunması Gerekirken Tahfif Edilerek Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(اجتمع) “أوتهم” olup “أوتهم” sözcüğünün aslı “أْتَهُم” : (فلان أْتَهُم فلاناً بجرم كذا) babındandır. Sarf kuralı gereği önce “vâv” (و) harfi “tâ” (ت) harfine kalbedilmiş daha sonra idğam edilmiştir. Fasih kullanıma göre tâ “ت” harfi şeddeli okunur. Ancak insanlar kelimenin “افعال” babından olduğu zannıyla kelimeyi “أْتَهُم” şeklinde okuyarak hatalı bir şekilde telaffuz etmişlerdir.¹⁶⁵

(أجرُومية) : İbn Âcurrûm’a nisbet edilen ve nahiv alanında yazılmış önemli eserlerdendir. Fasih kullanıma göre bu kelime hemzenin meddi ve “râ” harfinin şeddesi ile okunur. Müellif insanların hemzeyi fethalı okuyup ve “râ”

¹⁶⁰ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 68.

¹⁶¹ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 69.

¹⁶² Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 70.

¹⁶³ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 70.

¹⁶⁴ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 72.

¹⁶⁵ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 74.

harfini de tahfif ederek yani “اجرومية” şeklinde okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶⁶

(تَقَطَّرَ عَنْ فَرسِه) : “تَقَطَّرَ” sözcüğü bu cümlede “düştü” anlamını ifade eder ve “تَفَعَّلَ” babından geldiğinden dolayı fasih kullanıma göre “ط” harfi şeddeli okunur. Müellif insanların “ط” harfini şeddesiz okuyup “ط” harfinden sonra da “ن” harfini ziyade ederek yani kelimeyi “تَقَطَّرَ” şeklinde okuyarak hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶⁷

(فِلان خِرِيجِ فلان): “خِرِيجِ” sözcüğü “öğrenci” anlamını ifade eder ve fasih kullanıma göre bu kelimedeki “خ” harfi kesralı “ر” harfi ise şeddeli okunur. Müellif insanların “ر” harfini tahfif ile okuyarak kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶⁸

(مِتر مُكَّعَب): “مُكَّعَب” sözcüğü “كَعَبَ” fiilinden müştâk olup ism-i mefûldür. Müellif insanların tahfif ederek kelimeyi “مَلْعَب” ve “مَكْتَب” vezninde “مُكَّعَب” şeklinde hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁶⁹

(هُوَأُمُّ الأَرْضِ): “هُوَأُمُّ” sözcüğünün müfredi “هَامَّة” olup “eziyet veren haşerat” anlamını ifade eder. Fasih kullanıma göre “م” harfi şeddeli okunur. Müellif insanların tahfif ederek kelimeyi “هامة” şeklinde hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁷⁰

(مِصْطَبَة): Fasih kullanıma göre “مِصْطَبَة” sözcüğündeki “م” harfi kesra “ب” harfi ise şeddeli okunur. Müellif insanların tahfif ederek kelimeyi “مِصْطَبَة” şeklinde hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁷¹

3.10. Onuncu Kısım (Fasih Kullanıma Göre Kelime Muhaffef Olarak Okunması Gerekirken Şeddeli Olarak Hatalı Okunan Bazı Kelimeler)

(أَجْرَه) : Müellif insanların bu kelimenin “فَرَح” babından olduğunu zannederek kelimeyi şeddeli yani “أَجْرَه” şeklinde hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade

¹⁶⁶ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 74, 75.

¹⁶⁷ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 77, 78.

¹⁶⁸ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 78.

¹⁶⁹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 80.

¹⁷⁰ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 81.

¹⁷¹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aserâtu'l-lisân, 80.

etmiştir. “أكرم” babından gelen “أَجْرَه” sözcüğünün mastarı “إِجَار” şeklinde gelir.¹⁷²

(أُزْمَة: (أُزْمَة مَالِيَة) ” sözcüğü “darlık, şiddet” anlamını ifade edip fasih kullanıma göre “ز” harfi sakın “م” harfi ise muhaffettir. Müellif insanların “ز” harfini kesra “م” harfini ise şeddeli yani kelimeyi “أُزْمَة” şeklinde hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁷³

(بَخُور) : “بَخُور” sözcüğü “صَبُور” vezninde olup sözcükte geçen “خ” harfi muhaffettir. Müellif insanların “خ” harfini şeddeli yani kelimeyi “بَخُور” şeklinde hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁷⁴

(الْجِعَّة): “الْجِعَّة” sözcüğü “عِدَّة” vezninde olup “arpa suyu” anlamını ifade eder. “ع” harfi muhaffettir. Müellif insanların “ع” harfini şeddeli yani kelimeyi “الْجِعَّة” şeklinde hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁷⁵

(حَمَازَة الحر و صِبَاة البرد): “حَمَازَة” sözcüğünde “م” harfi muhaffef “ر” harfi şeddeli “صِبَاة” sözcüğünde ise “ب” harfi muhaffef “ر” harfi şeddelidir. Müellif insanların “حَمَازَة” sözcüğünde “م” harfini şeddeli “ر” harfini muhaffef, “صِبَاة” sözcüğünde de “ب” harfini şeddeli “ر” harfini muhaffef kılarak bu iki kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir. “حَمَازَة” ve “صِبَاة” sözcükleri “şiddet” anlamını ifade eder.¹⁷⁶

(حُنَاق): “حُنَاق” sözcüğü bir hastalığın ismi olup bu kelimedeki “ن” harfi muhaffettir. Müellif insanların “ن” harfini şeddeli kılarak yani “حُنَاق” şeklinde kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁷⁷

(دُخَان): “دُخَان” sözcüğündeki “خ” harfi muhaffettir. Müellif insanların “خ” harfini şeddeli kılarak yani “دُخَان” şeklinde kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁷⁸

(دم ، فم ، يد): Bu sözcüklerin son harfleri muhaffettir. Müellif insanların bu sözcüklerin sonlarını şeddeli okuyarak bu kelimeleri hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁷⁹

¹⁷² Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 85.

¹⁷³ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 85.

¹⁷⁴ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 86.

¹⁷⁵ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 87.

¹⁷⁶ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 89.

¹⁷⁷ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 91.

¹⁷⁸ Abulkâdir el-Mağribî, ‘Aşerâtu’l-lisân, 91.

(أب): “Baba” anlamını ifade eden “أب” sözcüğünün son harfi muhaffettir. Müellif insanların bu sözcüğün son harfini şeddeli okuyarak bu kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁸⁰

(سَلِيح): “سَلِيح” sözcüğü “قَتِيل” ve “جَرِيح” vezninde olup “üzerinde ağaç yetişmeyen toprak” anlamını ifade eder. Sözcükte geçen “ل” harfi muhaffettir. Müellif insanların “ل” harfini şeddeli okuyarak yani “سَلِيح” şeklinde kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁸¹

(سورية): “سورية” sözcüğü Yunancadan Arapça'ya geçmiş muarreb bir kelime olup sözcükte geçen “ي” harfi muhaffettir. Müellif insanların “ي” harfini şeddeli okuyarak yani “سورية” şeklinde kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁸²

(سُمَانِي): “سُمَانِي” sözcüğü eti lezzetli olan bir kuşun ismi olup sözcükte geçen “م” harfi muhaffettir. Müellif insanların “م” harfini şeddeli okuyarak yani “سُمْن” şeklinde kelimeyi hatalı bir şekilde telaffuz ettiklerini ifade etmiştir.¹⁸³

Sonuç

Çalışmanın neticesinde şu sonuçlar elde edilmiştir:

1. Müellif eserini on bölüm şeklinde ele almış ve kendi döneminde insanların üç yüzden fazla kelimedede yapmış olduğu dil hatasına yer vermiştir.
2. Müellif zaman zaman gramer kurallarını da zikrederek yapılan hatanın fasih kullanıma uygun olmadığı ifade etmiştir.
3. Müellif kelimelerde yapılan hataların hareke, sükûn, şedde ve tahfiften kaynaklı olduğunu belirtmiştir.
4. Müellif eserinde yer verdiği kelimelerin bir kısmının anlamlarını ve vezinlerini açıklamıştır.
5. Bazı kelimelerde kalb ve idğam gibi i'lâl kaidelerini açıklamıştır.

¹⁷⁹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 91.

¹⁸⁰ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 92.

¹⁸¹ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 95, 96.

¹⁸² Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 97, 98.

¹⁸³ Abulkâdir el-Mağribî, 'Aşerâtu'l-lisân, 97.

6. Eserde müellif kelimelerin fasih kullanımını açıklarken zaman zaman masdar, ism-i masdar, ism-i mekân, ism-i mensûb, cemi', ism-i fâil, ism-i mef'ûl ve ism-i tasğîr gibi sarf konularını da açıklamıştır.
7. Müellife göre fasih dilin korunması için sadece gramer kurallarının uygulanması yeterli değildir. Ayrıca fasih dilin ammicce kelimelerden de arınması ve bunların yerine fasih kelimelerin kullanılması gerekir.
8. Eser toplumun tüm kesimlerinin günlük kullanımda kullandığı kelimelerdeki hatalı kullanıma dikkat çekerek bu konuda bir farkındalık oluşturmuştur.
9. Eserin telif edilmesindeki gayenin günlük dilde fasih Arapça dilinin korunması ve yaygınlaştırılması olduğu gözlemlenmektedir.
10. Eser günlük dilde kullanılan kelimelerdeki hataların bilinmesine ve fasih dilin bozulmasının önüne geçilmesine önemli ölçüde katkı sunmaktadır.
11. Eser ihtiva ettiği kelime sayısı açısından zengin bir içeriğe sahiptir.
12. Bu eserden yola çıkarak günlük hayatta fasih Arapça kelimelerin kullanılmasını teşvik etmek ve ammicce kelimeleri kullanmaktan ise sakınmak gerekir.
13. Arapçanın öğretildiği kurumlarda fasih Arapça kelimeleri içeren metinlerin okutulmasında fayda mülâhaza edilmektedir.
14. Yazılı ve görsel medyada fasih Arapçanın kullanılması dilin korunması açısından büyük önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Ced'ân, Fehmi. *Ususu't-takaddum 'inde müfekkiri'l-İslâm fi'l-'alemi'l-'Arabî el-hadîs*. Dâru's-Şurûk, 1988.
- Beyyûmî, Muhammed Receb. *en-Nahdatu'l-İslâmiyye fî siyeri e'lâmiha'l-mu'âsirîn*. Beyrût: ed-Dâru's-Şâmiyye; Dımeşk: Dâru'l-Kalem, 1415/1995.
- Mağribî, Abulkâdir. *'Aşerâtu'l-lisân*. Dımaşk: Matba'âtu'l-Hâşimiyye, 1369/1949.
- Kehhâle, Ömer Rıza. *Mu'cemu'l-müellifîn*. Beyrût: Müessesetu'r-Risâle, 1414/1993.
- Talas, Muhammed Esad. *Muhaderetun 'ani's-Şeyh Abdilkâdir el-Mağribî*. Kâhire: Müessesetu Hindâvî li't-Ta'lîmi ve's-Sekkâfe, 2012.
- Yıldırım, Sabri. "Arap Dilinde İştikâk ve Abdulkâdir b. Mustafâ el-Mağribî'nin el-İştikâk ve't-ta'rîb Adlı Eseri". Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bayburt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Yüksel, Azmi. "Abdulkâdir el-Mağribî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1988.
- Zakzûk, Mahmûd Hamdî. *Mevsu'âti a'lâmi'l-fikri'l-İslâmî*. Kâhire, 1425/2004.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı / Contribution of Authors

Araştırma tek bir yazar tarafından yürütülmüştür.

The research was conducted by a single author.

Çıkar Çatışması Beyanı / Conflict of Interest

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

There is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy

Bu makale iThenticate yazılımıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism was detected.

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı / Scientific Research and Publication Ethics Statement

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed
